

TYÖNEUVOSTO

LAUSUNTO

TN 1391-04

Mikonkatu 4, PL 34

00023 VALTIONEUVOSTO

puh. 09 - 645 593

12.2.2004

20/2003

Lausunnonpyytäjä: Oulun työsuojelupiiri, nyk. Pohjois-Suomen työsuojelupiiri

Asia: Työturvallisuuslain soveltaminen

Vireille: 19.12.2003

Kuultavat: X:n Poroteurastamo Oy, H:n Hitsi ja Hydraulic / RR, Y:n paliskunta
ja K:n Lihatuote Oy

Lausuntopyyntö

Oulun työsuojelupiiri on pyytänyt työneuvoston lausuntoa työturvallisuuslain soveltamisesta AA:lle 15.10.2002 sattuneeseen tapaturmaan. Lausuntoa on pyydetty sekä tapaturman sattuessa voimassa olleen työturvallisuuslain (299/1958) että tällä hetkellä voimassa olevan työturvallisuuslain (738/2002) soveltamisesta.

Tapaturman sattuessa AA on työskennellyt X:n Poroteurastamo Oy:n poroteurastamotiloissa ns. nylkylinjalla. Työskentelyn aikana linjaan kuulunut katossa ollut jousikannatteen putki katkesi hitsausaumastaan ja sinkoutui alas osuen AA:ta kasvoihin. Poliisitutkinnassa on ilmennyt perusteita epäillä putken hitsausliitännän olleen puutteellinen.

X:n Poroteurastamo Oy:n omistavat K:n Lihatuote Oy, N:n paliskunta, L:n paliskunta ja Y:n paliskunta. Mainitut paliskunnat teurastavat itsenäisesti kukin vuorollaan poroja X:n

Poroteurastamo Oy:n tiloissa. Paliskunta maksaa yhtiölle tilojen käytöstä korvauksen, joka määräytyy paliskunnan teurastaman poromäärän perusteella.

Tapaturman sattuessa Y:n paliskunta oli teurastamassa poroja X:n Poroteurastamo Oy:n tiloissa. AA on Y:n paliskunnan poromies. Paliskunnan poromiehet tekivät teurastustyötä maksaakseen paliskunnalle omistamiensa porojen hoidosta. Kukin poromies teki teurastustyötä paliskunnan ”laskuun” korvatakseen porojensa hoidosta paliskunnalle aiheutuneet kustannukset. Muuta vastiketta poromiehet eivät saaneet työstään.

AA oli samalla Y:n paliskunnan valitsema teurastamon esimies tai ns. nokkamies, jonka tehtävänä oli valvoa teurastusta. AA:n tehtäviin oli ilmeisesti kuulunut ainakin joiltakin osin teurastamon koneiden ja laitteiden, suojarusteiden käytön ja teurastamohygienian valvonta. AA:n mukaan hänen esimiehiään olivat paliskunnan poroisäntä BB ja varaporoisäntä CC.

Lausuntopyynnön liitteenä on esitutkintapöytäkirja ja sen liitteitä.

Asiakirjoista saatava selvitys

X:n Poroteurastamo Oy:ssä on suoritettu työsuojelutarkastus 31.10.2002. Tapaturmaselostuksen mukaan tapaturma sattui, kun ruhokuljettimesta liitoshitsauksesta katkesi noin 1,5 metriä pitkä ja noin 75 mm paksu putki, jolla riippuva ruho lasketaan seuraavaa työvaihetta varten vaakatasokuljettimelle. Katkennut putki oli jousikuormitettu ja nivelletty, jotta se palautuisi takaisin ylhäällä olevan kuljetuskiskon tasolle. Jousikuorma palautti katkenneen putken kovalla voimalla päin AA:n kasvoja hieman poikittaisessa asennossa. Tarkastajan käsityksen mukaan tapaturman aiheutti kelvottoman hitsauksen peittäminen putken liitoksessa.

X:n Poroteurastamo Oy on 28.8.2000 tilaajana solminut pienurakkasopimuksen K:n Lihatuote Oy:n kanssa (urakoitsija). Urakan kohteena on muun muassa ”poroteurastamon rakennustekniset, LVI- ja sähkötyöt sekä teurastamon laitehankinnat asennuksineen ja materiaaleineen.” Kohteen vastaanottotarkastus on tehty 2.12.2001. Pöytäkirjan liitteenä on virhe- ja puuteluettelo, johon on kirjattu muun ohessa seuraavaa ”taljan poistossa ongelmia, korjaustavasta neuvotellaan myöhemmin”. Pöytäkirjassa varattiin osa urakkasummasta jälkitöihin ja osa ”tornille”.

Asiakirjoissa on K:n Lihatuote Oy:lle osoitettu lasku H:n Hitsi ja Hydraulicilta. Laskun aiheena on lihakiskojen korjaus (yht. 11 tuntia) ja Mig-hitsaus. Lasku on päivätty 12.12.2002.

Esitutkintapöytäkirjoissa olevien lausumien perusteella selviää, että K:n Lihatuote Oy toimi pääurakoitsijana ja teki suullisen sopimuksen Insinööritoimisto ABC:n kanssa siitä, että viimeksi mainittu toimii kohteen arkkitehti- ja rakennesuunnittelijana sekä vastaavana työnjohtajana. X:n Poroteurastamo Oy:n valvojana oli rakennusmestari JJ. ABC suunnitteli laitoksen sisäpuoliset osat – tähän suunnitteluun ei kuulunut teurastuslinjan suunnittelu. Kiskotuksen, sellaiseksi kuin se oli tapaturman sattuessa, oli suunnitellut K:n Lihatuote Oy:n tehdaspalvelupäällikkö PP.

Toteutuksesta vastasi PP ja alihankkijana RR. Kiskotus koottiin pääasiassa käytetyistä tavaroista, jotka olivat aiemmin tulleet K:n Lihatuote Oy:n omistukseen eri yrityskauppojen yhteydessä.

Teurastustyöt aloitettiin teurastamolla 15.10.2001 väliaikaisella luvalla. NN, joka esitutkinnan aikana oli X:n Poroteurastamo Oy:n toimitusjohtaja, on esitutkinnassa kertonut, että teurastuslinjan piti olla valmis, mutta käytännössä se ei toiminut. Taljanveto ei toiminut toivotulla tavalla, ja K:n Lihatuote Oy asensi linjalle sähkökäyttöisen vinssin. Sekään ei toiminut tyydyttävällä tavalla. Uusiin muutostöihin ryhdyttiin syksyllä 2002. PP ja NN (joka oli 12.9.2002 lukien K:n Lihatuote Oy:n toimitusjohtaja) olivat käyneet Posiolla Lihatuote Oy:ssä tutustumassa poron käsittelylinjaan. PP oli tutkinut ja mitannut, miten nylkylinja tulisi rakentaa, jotta se toimisi teurastajia tyydyttävällä tavalla. Tämän jälkeen PP oli pyytänyt RR:ää /H:n Hitsaus ja Hydraulic toteuttamaan muutoksen. RR on esitutkinnassa kertonut toteuttaneensa teurastuslinjan rakentamisen PP:n ohjeiden mukaan. RR hitsasi kaikki linjaston ”paikan päällä” tehdyt osat ja liitti linjaan tulleen nivelen puikkohitsauskoneella. Putkiliitos tehtiin suoraan putkeen siten, että putken päät laitettiin vastakkain ja hitsattiin se ympäriinsä. Ns. seevausta ei putkille tehnyt. Hitsausseaman RR käsitteli kulmahiomakoneella tasaiseksi, jotta linjalla oleva koukku luistaisi hitsauksen yli. Kun RR hitsasi mainitun nivelen linjaan poron alaslaskua varten, PP osoitti hänelle, mihin kohtaan piirtopöydän yläpuolella olevaan kiskostoon piti hitsata koukkuja jousen kuormittamista varten. Koukut olivat avoimia hakasia kiskostossa. Alaslaskun käytännön testaus ja jousien asennus jäi muiden tehtäväksi – RR ei kertomansa mukaan niitä tehnyt. RR on kertonut, että tapaturman jälkeen hän huomasi, että nivelen päähän oli sidottu jotakin vaimenninta, koska jousi oli iskettänyt tangon ylös voimalla kannatinpalkkiin. RR on myös ilmoittanut, että mikäli olisi tiennyt, miten jousi viritettiin putkeen kiinni, hän olisi puuttunut asiaan, koska tällainen yhdistelmä ei ole turvallinen. Hitsausliitos olisi kestänyt katkeamatta normaalin poron painon. Katkeamisen aiheutti se, että tanko tärähti jousen voimasta kattokiskoon. RR katsoo, ettei hän voi laitteen valmistajana vastata siitä, mitä laitteelle on tehty sen jälkeen, kun hän luovutti oman työnsä tilaajalle.

AA on todennut esitutkinnassa, että hän oli Y:n paliskunnan valitsema poroteurastamon esimies yhdessä M:n kanssa. Hän oli saanut tehtävään koulutusta kaksi päivää vuonna 2001 Rovaniemen aikuiskoulutuskeskuksessa. Hänen ja MM:n esimiehinä olivat Y:n paliskunnan poroisäntä BB ja varaporoisäntä CC. Tapaturmapäivänä AA oli työvuorossa C:n ollessa Y:n paliskunnan edustajana paikalla työnjohtajana. Työnjohtaja oli pääsääntöisesti paikalla ja hänen tehtävänä oli vastata koko toiminnasta teurastamolla. AA on kertonut olleensa teurastamolla Y:n paliskunnan työssä. Palkanmaksajana ei ole kukaan, vaan työssäolopäivä merkitään paliskunnan kirjanpitoon. Paliskunnassa on käytäntö, jossa teurastetulla porolla on tietty arvo ja päivän aikana teurastettujen porojen määrä lasketaan ja näin saatu arvo jaetaan teurastukseen osallistuneiden kesken. Määrä ilmoitetaan paliskunnan kirjanpitoon, jota kautta se lasketaan poromiehille tuloksi. AA on kertonut toimineensa itse esimiehenä teurastamolla. Häntä ei kukaan työpaikalla valvonut. Hänen tehtävänä oli valvoa teurastusta ja toimia työryhmän nokkamiehenä. Toimenkuvaan kuului teurastamon toimintojen ohjaus siten, että työntekijät noudattivat hygieniaohteita muun muassa vaatetuksesta. Laitteiden kuntoa hän valvoi sen verran, että tarkisti ennen työn

aloittamista niiden toimivuuden. AA:lla ei ollut mitään kirjallista sopimusta esimiestehtävistä X:n Poroteurastamo Oy:ssä.

Tapaturmapäivänä poroja oli teurastettu vajaa 100 kappaletta ennen tapaturmaa. Tapaturman sattuessa AA oli nylkypukin takapäessä sen vasemmalla puolella linjan viimeisenä miehenä. Tuossa työvaiheessa teurastajan pää on suoraan sen yläpuolella olevan kiskotuksen alla. Nylkypukin toisessa päässä kiskotus on kiinteä siihen saakka, josta poro lasketaan alas nylkypukille. Tuossa kohtaa kiskotusta on nivel, josta lähtee noin 1,5 metrin pituinen putki. Tämä putki oli kevennetty jousella siinä osassa linjaa, jossa AA työskenteli. Jousen tehtävänä oli nostaa kisko takaisin ylös sen jälkeen, kun poro oli saatu nylkypukille ja samalla hidastaa poron tuloa alas pukille. Kun poro oli saatu laskettua alas, se irrotettiin jaloista olevasta koukusta, jolloin tanko pomppasi jousen voimasta ylös kattokiskoon. Pomppaaminen oli voimakasta ja sen eliminoimiseksi putken päähän oli laitettu vaimentavaa materiaalia. Mainittu mekanismi petti ja nivelen jälkeen noin puolen metrin päässä oleva hitsaussauma ratkesi ja jousi sinkosi putken AA:ta kohti. Jousi oli toisesta päästä kiinni koukussa.

Kuuleminen

X:n Poroteurastamo Oy on toimittanut otteen hallituksen pöytäkirjasta, jossa todetaan, että paliskunnat teettävät poronhoitotyöt poronhoitolain 12 §:n mukaisesti. X:n Poroteurastamo Oy:llä ei ole työsuhteista henkilökuntaa.

Y:n paliskunta toteaa, että teurastamotilojen rakentamisesta on vastannut K:n Lihatuote Oy. Tapaturman sattuessa tilat oli otettu poroteurastuskäyttöön erikoisluvalla, koska laitos ei ollut vielä kaikilta osin valmis. Poronhoito on yksityisten harjoittamaa elinkeinoa, ja kukin poromies on itsenäinen porotalousyrittäjä. Paliskunnan roolina on osakkaiden töiden järjestely sekä paliskunnan laidunten ja poronhoidon järjestäminen. Jokainen poromies vastaa oman porokantansa hoidosta ja tekee sitä koskevat päätökset paliskunnan kokouksissaan päättämien raamien puitteissa. Paliskunta ei ole sen osakkaan työnantaja, vaan paliskunta on osakkaiden yhtenäinen organisaatio. Yksityisen poronomistajan on kuuluttava MYEL-vakuutuksen piiriin. Paliskunta toteaa, ettei se ole AA:n työnantaja eikä muutoinkaan osakkaiden työnantaja.

Paliskunnan vuosimaksu poronhoitovuonna 2002 – 2003 oli 22 euroa lukuporolta. Teurastustyö on ollut perinteisesti yksi paliskunnan syystöistä ja kuuluu näin poronhoitotyöhön. Paliskunnassa työnjohtajat pitävät työpäiväkirjaa, johon merkitään kaikki osakkaan tekemät poronhoitotyöt. Poronhoitovuoden lopussa työt käsitellään paliskunnan hallituksessa ja siitä laaditaan yhteenveto, ja tiedot liitetään poroluetteloon. Y:n paliskunnan hallituksen pöytäkirjassa 5.5.2002 on päätetty työpalkoista muun muassa seuraavasti: ”Haku 10 päivärahana, nylky 4,20 / kpl”. Kevätkokous on hyväksynyt hallituksen esityksen mukaisesti työpalkat 28.5.2002. Y:n paliskunta toteaa, että nylkyt lisätään hakupäiviksi teurastettujen kappaleiden mukaan.

Y:n paliskunta on valinnut teurastamon esimieheksi teurastustyötä ja teurastamotoimintaa osaavia henkilöitä. X:n Poroteurastamo Oy:n ja Y:n paliskunnan välillä ei ole sovittu mitään teurastamon esimiesasiasta eikä X:n Poroteurastamo Oy ole määrännyt esimiestä teurastamolle. Paliskunnat teurastavat itsenäisesti poronsa teurastamossa ja näin ollen teurastamon esimiehet ovat paliskunnan omia.

Teurastamon esimiehen tehtävänä on vastata teurastustoiminnasta ja hän kokoaa yhdessä työnjohtajien kanssa paliskunnan nylkijäryhmän. Teurastamon esimies järjestää käytännössä nylkytyön. Lisäksi hän valvoo, että poromiehet noudattavat teurastusta tehdessään teurastustoiminnasta ja elintarvikkeiden käsittelystä annettuja säädöksiä. Teurastamon esimies vastaa siitä, että teurastettaessa noudatetaan annettuja ohjeita, joita liittyy muun muassa omavalvontaan liittyvään kirjanpitoon mittauksineen, teurastustyöhön, ruhojen tarkastamiseen ja luovuttamiseen sekä teurastamon yleiseen siisteyteen, sekä laitteiden ja varusteiden kunnon tarkkailuun. Mahdollisista epäkohdista on ilmoitettava paliskunnan hallinnolle (= poroisännälle). Lisäksi teurastamon esimies vastaa siitä, että laitoksen toiminnasta vastaava virkamies eli eläinlääkäri saa kaikki työssään tarvitsemansa tiedot, joita esimiehellä on paliskunnan teurastustoiminnasta. Toimiessaan teurastamon esimiehenä AA ei ole voinut tietää juuri asennettujen ruholaitteiden asennuksen laadusta.

Paliskunnan työnjohtajat ovat ns. kenttätöissä ja huolehtivat alueellaan muun muassa erotusaitojen, viljelysten suojien ja aitojen sekä muiden käytännön tehtävien järjestelyistä poromiesten kesken. Työnjohtajat suorittavat myös paliskunnan hallinnon erikseen määrittämiä tehtäviä tai teetättävät ne paliskunnan poromiehillä. Teurastamon esimiesten toimenkuva on suppeampi, sillä he osallistuvat vain teurastamotoimintaan.

RR ja K:n Lihatuote Oy ovat ilmoittaneet, ettei heillä ole asiassa lausuttavaa sen lisäksi mitä ovat esitutkinnassa esittäneet.

TYÖNEUVOSTON LAUSUNTO

1. Lausunnon kohde

Työneuvostolta on pyydetty lausuntoa työturvallisuuslain soveltamisesta AA:lle 15.10.2002 sattuneeseen tapaturmaan. Lausuntoa on pyydetty sekä kumotun työturvallisuuslain (299/1958, VTTurvL) että 1.1.2003 voimaan tulleen uuden työturvallisuuslain (738/2002, TTurvL) perusteella

Tapaturma on sattunut vuoden 1958 työturvallisuuslain voimassa ollessa. Työneuvosto tarkasteleekin ensin lausunnossaan mainittua lakia ja esittää lopuksi, miten arviointiin vaikuttaisi se, että tapaturma olisi sattunut voimassa olevan lain aikana.

2. Työturvallisuuslain soveltamisen perusteet

Lausuntopyyntö on esitetty yleisellä tasolla täsmentämättä esimerkiksi sitä, minkä henkilötahojen kuulumista VTTurvL:n soveltamispiiriin työneuvoston pyydetään tarkastelevan. Lausuntopyyntöön ei sellaisenaan voidakaan antaa vastausta, koska VTTurvL:n eri säännöksillä on joiltakin osin toisistaan poikkeavat soveltamisedellytykset. Sama koskee voimassa olevaa lakia.

Asiassa on tarkasteltava ensin sitä, mikä on oikeudellisesti arvioiden AA:lle sattuneen tapaturman syy eli minkä VTTurvL:n säännösten tai velvoitteiden vastaisesta menettelystä AA:n vammautuminen on saattanut johtua. Tämän jälkeen voidaan arvioida, ketkä asiaan osallisista ovat voineet olla sellaisessa VTTurvL:n mukaisessa vastuuasemassa, että asianomaisen velvollisuutena olisi ollut huolehtia laissa säädetyistä työturvallisuustoimenpiteistä.

Tutkinnassa on asiakirjojen mukaan tullut ilmi, että AA:n vahingoittuminen on ilmeisestikin johtunut nykylinjaan kuuluneen nivelletyn putken hitsausauman pettämisestä, kun putkeen lisätty jousimekanismi aiheutti hitsausaumaan liiallista kuormitusta. Tapaturman on siten aiheuttanut työssä käytettävän laitteen tai välineen rikkoutuminen. Laitteiston oli toimittanut K:n Lihatuote Oy. Työskentely on tapahtunut X:n Poroteurastamo Oy:n tiloissa, joissa AA teurasti Y:n paliskunnan poroja. Paliskunta on yksi yhtiön omistajista ja se maksoi yhtiölle tilojen käytöstä korvausta. AA toimi teurastamossa paliskunnan valitsemana teurastamon esimiehenä. Tapaturman sattuessa olivat paikalla ainakin varaporoisäntä CC sekä DD. Kaikki miehet olivat teurastustyössä.

Asiassa tulevat tarkasteltavaksi sellaiset VTTurvL:ssa säädetyt vastuuasemat, joihin liittyy tapaturman syihin vaikuttavia huolehtimisvelvoitteita. Näitä ovat ainakin VTTurvL:n mukaiset työnantajan yleinen huolehtimisvelvoite työympäristön, muun muassa sen laitteiden

turvallisuudesta, työnantajan velvollisuus huolehtia siitä, ettei työntekijää lähetetä vaaralliseen työkohteeseen ja valvontavastuu työtä tehtäessä työpaikalla, ja laitteen luovuttajan vastuu.

3. X:n Poroteurastamo Oy:n työnantaja-asema

VTTurvL 9 §:n 1 momentin mukaan työnantajan on tarkoin otettava huomioon muun ohessa kaikki, mikä työn laatuun, työolosuhteisiin ja työntekijän ammattitaitoon ja hänen muihin edellytyksiinsä katsoen kohtuudella on tarpeellista työntekijän suojelemiseksi joutumasta työssä alttiiksi tapaturmille tai saamasta työn johdosta haittaa terveydelleen. VTTurvL 29 §:n 1 momentin mukaan koneiden, paineastioiden, nosto- ja kuljetusvälineiden sekä muiden niihin verrattavien teknisten laitteiden tulee olla niillä työskenteleviä ja muita työpaikalla olevia henkilöitä uhkaavien tapaturmien ehkäisemiseksi tarkoituksenmukaisesti rakennetut, sijoitetut ja asennetut sekä varustetut tarpeellisin suojalaittein ja merkinnöin.

Mainitut velvoitteet kohdentuvat työnantaja-asemassa toimintaa harjoittavaan henkilöön tai yhteisöön. Suojelun kohteena ovat ennen muuta asianomaista työtä tekevät työntekijät. Tapaturma on sattunut työskenneltäessä X:n Poroteurastamo Oy:n tiloissa. Asiakirja-aineisto ei kuitenkaan viittaa siihen, että AA olisi ollut työsuhteessa X:n Poroteurastamo Oy:öön ja että AA:n työskentely kuuluisi VTTurvL:n soveltamispiiriin välittömästi tällä perusteella.

VTTurvL 29 §:n 1 momentista käy toisaalta ilmi, että työnantajan on huolehdittava laiteturvallisuudesta myös muita työpaikalla olevia henkilöitä silmällä pitäen (säännöksen soveltamisesta ks. TN 1092-81). Oikeuskäytännössä työturvallisuuslain soveltamisen ei ole katsottu muutoinkaan aina edellyttävän, että tapaturman uhriksi joutunut henkilö on ollut työsuhteessa, mikäli vaara on aiheutunut työnantaja-asemassa muuten olevan työn teettäjän toiminnassa. Kysymys on voinut olla sellaisesta työympäristön puutteellisuudesta tai epäkohdasta, josta aiheutuva vaara on voinut kohdata ketä tahansa työpaikalla tai työn vaikutuspiirissä luvallisissa asioissa olevaa henkilöä (TN 1334-96).

X:n Poroteurastamo Oy on ilmoittanut, ettei sillä ole lainkaan työsuhteisia työntekijöitä. Työneuvostolla ei ole käytössään muuta tietoa työntekijöiden olemassaolosta kuin yhtiön oma ilmoitus. Jos X:n Poroteurastamo Oy kuitenkin käytti nykylinjaa työsuhteen perusteella teetetystä työssä, X:n Poroteurastamo Oy:n asemaa ja laitteiston turvallisuutta on arvioitava VTTurvL:n 9 §:n 1 momentin ja 29 §:n nojalla riippumatta siitä, minkä laatussa oikeussuhteessa yhtiön tapaturmassa vahingoittunut AA työskenteli. Jos taas X:n Poroteurastamo Oy:llä ei ollut työsuhteisia työntekijöitä ainakaan asianomaisessa teurastustyössä, yhtiöllä ei voi olla sellaista työturvallisuuslaissa tarkoitettua työnantaja-asemaa, jonka johdosta sille syntyisi työturvallisuuslaissa säädettyjä velvoitteita ja vastuita.

4. Paliskunnan asemasta

AA oli tapaturman sattuessa teurastanut Y:n paliskunnan poroja. Poromiehet ovat poronhoitolain (848/1990) 6 §:n mukaan paliskunnan osakkaita. Poronhoitolain 12 §:n mukaan paliskunnan osakkaat osallistuvat paliskunnan toimintaan suorittamalla paliskunnalle lukuporojensa mukaisessa suhteessa vuosimaksun. Y:n paliskunnan vuosimaksu poronhoitovuonna 2002-2003 oli 22 euroa lukuporolta. Osakas voi suorittaa vuosimaksun joko tekemällä itse tai teettämällä paliskunnan hallituksen määräämiä poronhoitotyöitä taikka rahalla sen mukaan kuin paliskunnan kokouksessa päätetään. Poronhoitolain mukaan vain paliskunnan hallituksen määräämät poronhoitotyöt voidaan ottaa huomioon vuosimaksun suorituksina. Y:n paliskunta on todennut, että teurastustyö on yksi paliskunnan syystöistä ja työ on poronhoitotyötä.

Y:n paliskunnalle voi syntyä vastuu työturvallisuudesta työnantajana, mikäli AA:n katsotaan olleen työsuhteessa paliskuntaan teurastustyötä tehdessään. Näin ollen asiassa tulee tarkasteltavaksi se, millaisessa asemassa ja oikeussuhteessa AA suoritti teurastustyötä. Se, että AA kuten muutkin poromiehet harjoittaa itsenäisesti porotaloutta ja siihen liittyvää poronhoitoa, ei ilman muuta sulje pois poromiehen ja paliskunnan välistä työsuhdetta.

Poronhoitolaissa tai sen perusteluissa ei ole käsitelty, missä oikeussuhteessa poronhoitotyötä tehdään. VTTurvL 1 §:n 1 momentissa puolestaan on säädetty pakottavasti lain soveltamisen perusteena olevan työsuhteen tunnusmerkistöstä. Työ on työsuhteista täyttäessään mainitussa lainkohdassa säädetty tunnusmerkit, joita ovat työn tekeminen toiselle, sopimuksen perusteella, vastiketta vastaan ja toisen johdon ja valvonnan alaisena. Poronhoitotyötä ei ole myöskään suljettu pois työympäristön puitedirektiivin (89/391/ETY) soveltamisalasta. Näin ollen paliskunnan osakkaan työtä koskevan oikeussuhteen laatua on arvioitava edellä mainittujen, myös muissa yleisissä työlaeissa säädettyjen tunnusmerkkien perusteella. Työsuhteen tunnusmerkkien täyttymisen ohella epäselvissä tapauksissa joudutaan ratkaisu yleensä tekemään kokonaisharkinnalla, jossa otetaan huomioon puhtaasti oikeudellisten seikkojen lisäksi muun muassa oikeussuhteeseen vaikuttavat taloudelliset ja sosiaaliset seikat (ks. esim. TN 1292-92, TN 1360-99 ja TN 1361-99).

Työsuhteessa tehtävä työ voi olla laadultaan mitä tahansa taloudellisen arvon omaavaa inhimillistä toimintaa. AA:n suorittama teurastustyö on riidattomasti VTTurvL 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua työtä.

Työtä on tehty myös sillä tavoin sopimuksen perusteella, että AA ei ole oma-aloitteisesti voinut ryhtyä työhön, vaan työn ajankohdasta ja muista vastaavista seikoista on täytynyt olla paliskunnan ja AA:n keskeinen välipuhe. Asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan AA on toiminut paliskunnan nimeämänä teurastamon esimiehenä työtä tehdessään. Esimieheltä vaaditaan tiettyjä edellytyksiä, jotka AA on täyttänyt. Näin ollen myös työsopimukselta edellytettävä henkilökohtainen sitoutuminen työhön näyttää täyttyneen.

Työsuhteen syntyminen edellyttää, että työstä maksetaan sen tekijälle palkkaa tai muuta vastiketta. Tämä vastike voi olla rahaa, luontoisetuja, tavaraa tai mikä tahansa muu rahallisen arvon omaava etuus. Asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan teurastustyöllä kuitattiin vuosimaksua siten, että tehty työ luettiin nylkytaksan mukaisena työnä paliskunnan kirjanpitoon, ja sitä kautta työ vähensi työn tehneen poromiehen vuosimaksua. AA on siten saanut kuittauksena taloudellista hyötyä tekemästään työstä. Vastiketunnusmerkin voidaan näin katsoa täyttyvän.

Työsuhteen synty edellyttää lisäksi, että työtä tehdään työnantajan johdon ja valvonnan alaisena. Arviointi tulee tehdä tosiasiallisten olosuhteiden perusteella ottaen huomioon myös mahdollisessa sopimuksessa sovitut ehdot. Työn suorittajalla on oltava sellainen epäitsenäinen asema, että hän on velvollinen noudattamaan niitä ohjeita ja määräyksiä, joita työnantaja antaa toimivaltansa puitteissa.

Tunnusmerkin täytyminen ei edellytä sitä, että työnantaja konkreettisesti ohjaa ja valvoo työtä. Riittävää on, että tarvittaessa johtoon ja valvontaan voidaan ryhtyä ja toisaalta että työntekijällä on velvollisuus alistua työnjohtomääräyksiin. AA on esitutkinnassa ilmoittanut, ettei häntä valvonut kukaan, vaan hän toimi itse teurastamon esimiehenä. Teurastamossa oli kuitenkin paikalla CC, joka oli paliskunnan varaporoisäntä. Poroisäntä BB on esitutkinnassa ilmoittanut, että AA oli itse esimiesasemassa eikä toiminut kenenkään valvonnan alaisena teurastamolla. AA on tehnyt työtä teurastamolla paliskunnan osoituksesta, minkä lisäksi hänen tehtäviinsä on kuulunut tiettyjen teurastamon esimiehen asemaan liittyvien tehtävien hoito. AA:n asema on ollut sellainen, että hänen on tullut ottaa huomioon paliskunnan mahdollisesti antamat ohjeet ja määräykset. Vaikka AA:n työtä ei konkreettisesti ole johdettu ja valvottu teurastamolla, paliskunnalla on työneuvoston käsityksen mukaan ollut siihen tarvittaessa mahdollisuus. Tämän perusteella asiassa on myös johto ja valvonta –tunnusmerkin täyttymistä puoltavia piirteitä.

Jotta työ olisi työsuhteista, työtä on tehtävä työnantajan lukuun. Työstä tulevan välittömän hyödyn on koiduttava työnantajan hyväksi. Hyöty ei – työstä maksettavaa vastiketta lukuun ottamatta - saa tulla työntekijän hyväksi. Ongelmia tunnusmerkin täyttymisestä on syntynyt lähinnä avoimen yhtiön osakkaan tehdessä yhtiölle työtä ja kuolinpesän osakkaan tehdessä työtä kuolinpesälle. Paliskunnan osakkaita ovat poronhoitolain 6 §:n mukaan poronhoitoalueella asuvat poronomistajat, joiden poroja hoidetaan lain 9 §:n 1 ja 2 momentin mukaan paliskunnan alueella. Paliskunnan osakkuus on käytännössä pakollista (HE 244/1989, s. 7 ja 9). AA on Y:n paliskunnan osakas. Oikeudelliselta luonteeltaan paliskuntaa pidetään julkisoikeudellisena yhteisönä. Se ei ole yhdistyslaissa tarkoitettu yhdistys eikä yhtiö tai osuuskunta. Paliskunnan toimielimiä ovat sen hallitus ja kokous. Paliskunnalla on myös poroisäntä. Poronhoitolain 15 §:n mukaan osakas voi paliskunnan kokouksessa äänestää yhtä monella äänellä kuin hänellä on lukuporoja. Kukaan ei saa kuitenkaan äänestää äänimäärällä, joka vastaa yli viittä prosenttia paliskunnan osakkaiden lukuporojen määrästä. Paliskunnan tehtävänä on huolehtia eräistä poronhoitoon liittyvistä töistä, kuten siitä, että paliskunnan osakkaiden porot hoidetaan paliskunnan alueella ja että paliskunnan osakkaiden harjoittamaan poronhoitotyöhön kuuluvat työt tulevat tehdyiksi. Lisäksi paliskunnan tulee estää poroja tekemästä vahinkoa ja menemästä toisten paliskuntien alueelle (HE 244/89, s.

8). Paliskunnan osakkaat osallistuvat paliskunnan toiminnasta ja sen omaisuuden hankkimisesta aiheutuviin kuluihin.

Paliskunnan järjestysmuotoon katsomatta työneuvosto arvioi, että poronhoitotyön tarkoituksena kokonaisuutena ottaen on viime kädessä paliskunnan osakkaiden omien porojen hoitaminen ja että osakkaan asema siten on rinnastettavissa lähinnä yrittäjän asemaan. Tähän viittaa myös se, että asiakirjoissa olevan maininnan mukaan poromiehillä on ollut maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain mukainen vakuutus. Asiassa on siten vahvoja perusteita katsoa, että poronhoitotyötä kokonaisuudessaan tehdään yleensä osakkaiden yhteiseen lukuun. Tilannetta saatettaisiin arvioida toisin, jos paliskunnan määräämissä poronhoitotöissä jonkun osakkaan työpanos ja siitä suoritettu vastike suuresti poikkeaisivat tavanomaisesta.

AA:n asemaan liittyy siis joitakin työsuhteen olemassaoloa puoltavia tekijöitä. Toisaalta osapuolten välinen oikeussuhde eroaa tavanomaisesta työsuhteesta, ja siihen liittyy työsuhdetta vastaan puhuvia tekijöitä. Asiassa saadun selvityksen mukaan näyttää siltä, että sekä AA että paliskunta ovat mieltäneet AA:n toimineen itsenäisesti eikä paliskunnan työntekijänä. Teurastettavat porot ovat poromiesten eikä paliskunnan omaisuutta. Poronhoitotyönä tehtävä teurastustyö on työneuvoston käsityksen mukaan katsottava lähinnä poromiesten yhteiseen lukuun tehdyksi. Kun otetaan huomioon työskentelyn olosuhteista esitetty selvitys kokonaisuutena, työneuvosto katsoo ainakin toistaiseksi kertyneen selvityksen perusteella, että AA ei ole teurastustyötä tehdessään ollut työsuhteessa Y:n paliskuntaan. Siten Y:n paliskunta ei ole ollut VTTurVL:n 1 §:n 1 momentin perusteella velvollinen huolehtimaan AA:n työturvallisuudesta.

VTTurVL 4 §:ssä on lisäksi säännös lain soveltamisesta yhteisessä yrityksessä työskenteleviin, vaikka yrityksessä ei olisikaan ulkopuolisia työntekijöitä. Säännöksen alkuperäisenä tarkoituksena on kuitenkin ollut estää se, että lakia kierretään ottamalla asiallisesti työntekijän asemassa oleva henkilö yritykseen osakkaaksi. Säännöstä ei työneuvoston mielestä voida soveltaa lakisääteisesti järjestettyyn paliskuntien toimintaan.

5. Laitteen toimittajan vastuuasema

VTTurVL 6 §:n mukaan lain 40-43 §:ä on velvollinen noudattamaan muun muassa koneiden tai laitteiden valmistaja, maahantuoja tai luovuttaja sekä se, joka itsenäisenä yrittäjänä harjoittaa koneiden tai laitteiden asentamista. Koneen, välineen tai muun teknisen laitteen valmistajan, maahantuojan tai myyjän taikka henkilön, joka luovuttaa sellaisen esineen markkinoille tai käyttöön, on kunkin kohdaltaan huolehdittava siitä, että esineestä, kun se luovutetaan maassa markkinoille tai käyttöön otettavaksi, ei ilmoitetussa käyttötarkoituksessaan aiheudu tapaturman eikä sairastumisen vaaraa. Esineen ohella tulee toimittaa asianmukaiset ohjeet sen asentamista, käyttöä ja huoltoa varten.

Mainittujen säännösten soveltaminen edellyttää koneen tai laitteen luovuttamista markkinoille tai käyttöön. Tässä yhteydessä ei ole epäselvää, että luovutus on tapahtunut sanotuin tavoin toisen käyttöön.

Työturvallisuuslaissa ei ole määritelty teknistä laitetta. Lain nojalla annetussa valtioneuvoston päätöksessä koneiden turvallisuudesta (VNp 1314/1994, 2 ja 4 §) on kuitenkin määritelty sen soveltamisalaan kuuluvat koneet. Hallituksen esityksessä 113/1993, todetaan, että työturvallisuuslaissa (VTTurvL) tarkoitetun teknisen laitteen käsite on käytännössä muun muassa työneuvoston lausuntojen perusteella muodostunut niin laajaksi, että se hyvin täyttää Euroopan yhteisöjen asianomaisissa direktiiveissä omaksutut käsitteet. Työneuvosto on käytännössä pitänyt teknisinä laitteina:

- rakennustelineitä (TN 977-74)
- rekka-auton perävaunua siinä olevine rakennuselementteineen (TN 1073-80)
- lankkunipun ympärillä ollutta teräsvannetta (TN 1127-83)
- kattotikkaita (TN 1144-83) • jännebetonipalkkia (TN 1303-94)
- Hytec-nostolavaa (TN 1318-95).

AA:n tapaturman oli aiheuttanut teurastuslinjan nivelletty putki. Tämä putki ja siihen liitetyt jousi ja vaimennin oli tehty jonkinlaisena muutoksena tai lisäyksenä linjaan, jonka pääurakoitsija K:n Lihatuote Oy luovutti rakennuttaja X:n Poroteurastamo Oy:lle 2.12.2001. Ainakin nivelmekanismin lisääminen ja jousen kiinnityskoukkujen asentaminen ovat tapahtuneet syksyllä 2002 X:n Poroteurastamo Oy:tä edustaneen PP:n toimeksiannosta ja yrityksen aliurakoitsijana käyttämän RR:n toteuttamana.

Näin valmistunut laitteisto on asennettu kiinteästi, eikä se ole rakennustelineisiin rinnastettava paikasta toiseen ja eri paikoissa käytettävissä oleva laite. Toisaalta myös jännebetonipalkkia on pidetty teknisenä laitteena siitä huolimatta, että se jää rakenteisiin pysyvästi eikä ole tarkoitettu siirrettäväksi enää muualle. Laitteisto vastaa myös valtioneuvoston päätöksen (VNp 1314/1994) määritelmää koneesta. Näin ollen K:n Lihatuote Oy:n tilaajalle luovuttamaa kokonaisuutta voidaan työneuvoston mielestä pitää teknisenä laitteena. Yhtiöön on siten laitteiston valmistajana ja luovuttajana sovellettava VTTurvL:n edellä mainittuja säännöksiä. Toinen asia on, miten luovuttajan vastuuseen ehkä vaikuttavat laitteistoon myöhemmin tehdyt lisäykset ja muutokset (ks. KKO 1993:162).

VTTurvL 40 b §:n mukaan sen, joka korvausta vastaan luovuttaa työhuonetta, tuotantotilaa, työmenetelmää tai työssä käytettävää konetta tai laitetta koskevan suunnitelman, on suunnitelman kohteen ilmoitetun käyttötarkoituksen edellyttämällä tavalla huolehdittava siitä, että suunnitelmassa on otettu huomioon työsuojelua koskevat säännökset ja määräykset. Asiassa

ei ole selvitetty, onko teurastuslinjalla ollut ulkopuolista suunnittelijaa, johon säännös voisi tulla sovellettavaksi.

6. Uuden työturvallisuuslain soveltaminen

Vuoden 2002 TTurvL ei työneuvoston käsityksen mukaan ole aiheuttanut muutosta niihin perusteisiin, joiden mukaan lausuntopyynnössä tarkoitettun kaltaisen työn turvallisuudesta olisi huolehdittava. Työnantaja-aseman määräytyminen ja työpaikan laiteturvallisuus ovat olennaisesti samalla kannalla kuin VTTurvL:n mukaan, ja laitteen luovuttajan vastuuasemaa koskevat VTTurvL:n säännökset ovat sellaisinaan voimassa.

Työneuvosto kiinnittää tässä yhteydessä huomiota uudenlaiseen vastuuasemaan, joka TTurvL 54 §:n mukaan koskee työpaikkojen yhteisten vaarojen torjumiseen velvoitettuja. Säännös koskee työnantajia tai itsenäisiä työsuorittajia, jotka toimivat yhteisessä teollisuus- tai liikehallissa ilman, että joku näistä olisi lain 49 §:ssä tarkoitettu pääasiallista määräysvaltaa käyttävä työnantaja. Lähinnä tiedottamisveloitteita sisältävän säännöksen yhtenä soveltamisedellytyksenä kuitenkin on, että yhteisessä tilassa harjoitetusta toiminnasta aiheutuu haittaa tai vaaraa työntekijöiden turvallisuudelle tai terveellisyydelle. Jos X:n Poroteurastamo Oy:ssä ei ole yhtään työntekijän asemassa olevaa henkilöä, myöskään TTurvL 54 § ei tule teurastustyöhön sovellettavaksi.

7. Lopputulos

Lausuntopyynnössä tarkoitettussa tapauksessa sovelletaan vuoden 1958 työturvallisuuslain säännöksiä siltä osin kuin K:n Lihatuote Oy on valmistanut ja luovuttanut teurastuslinjan siihen kuuluvine laitteineen X:n Poroteurastamo Oy:n käyttöön.

Sovelletut lainkohdat

Työturvallisuuslaki (299/1958) 1 §, 4, 6, 9 § 1 momentti, 29 § 1 momentti ja 40–43 §.

Lausunto on yksimielinen. Päätöksentekoon osallistuivat puheenjohtaja Saloheimo, jäsenet Kangasperko, Kaittola, Virtanen, Kärkkäinen, Rusanen, Pahlman, Sillanpää ja varajäsen Wilska.